

kan kiemelték az irodalomban. Szerencsére a hiánynak van egy majdnem tökéletes orvossága. Ez az, hogy a biztosítónak, (aki lehetőleg ne állami intézet, hanem magánvállalat legyen), meg kell adni a jogot, hogy a biztosított vétkessége esetén visszkeresettel élhessen az utóbbi ellen. A magánbiztosító majd jobban kikutatja a károkozó vétkességét, mint azt a bürokratikus igazságszolgáltatás tudja tenni, s ezzel a prevenció hatékonysága ismét helyre lesz állítva.

(*Folytatjuk*)

A kártérítési sajtójog a bírói gyakorlatban.

Irta: *Balás P. Elemér*

A Kúria élesen különböztet aszerint, hogy büntető ítéletet hoztak-e vagy sem, és ettől teszi függővé a külön sajtójogi kártérítési szabályok alkalmazását. Ha büntető ítéletet hoztak, a kártérítésre a külön sajtójogi szabályok irányadók a Kúria szerint. Ha nem hoztak büntető ítéletet, csak az általános magánjogi kártérítés szabályai nyerhetnek alkalmazást, mondja a Kúria. (1929. IX. 25. P. VI. 7622/1927., 1929. XII. 5. P. VI. 983/1928., 1930. I. 10. P. VI. 2190/1929., 1930. V. 29. 1930. V. 22. P. VI. 3579/1928.) Minthogy a tárgyi felelősség súlyosabb, mint a vétkességen alapuló felelősség, fel kell vetnünk a kérdést, hogy ennek a szigorúbb magánjogi felelősségnek büntető ítélettel kapcsolatba hozása logikus-e? Logikus lehetne akkor, ha a sajtóbűncselekmény miatt hozott büntető ítélet nem volna független a vétkességtől, ha tehát több kellene a sajtóbűncselekmény miatt való elítéléshez, mint az okozatosság, ellenben a magánjogi felelősség a vétlen kárra is kiterjedne. Ám a sajtóbüntetőjogi felelősség szintén független a szándéktól, a gondatlanságtól, és pusztán a sajtóbeli funkción alapul. A Kúria felfogásából tehát éppen az az illogikus következmény folyik, hogy amikor valakit formális sajtóbüntetőjogi felelőssége alapján büntetésre ítélnék, akkor szintén vétkességre tekintet nélkül még kártérítéssel is tartozik, ellenben mikor megbüntetéséről bármely okból nem lehet szó, akkor kártérítésre csak vétkesség alapján lehet kötelezni. És ehhez még azt is meg kell gondolni, hogy sajtódeliktum miatt bűnösség nélkül meg lehet büntetni nemcsak a szerzőt, hanem a kiadót is. Mármost elfogadható-e az az eredmény, hogy a kiadó vétkesség

nélkül is köteles kártérítésre akkor, ha a szerző megszökött, ellenben csak vétkesség esetén kötelezhető kártérítésre olyankor, ha a lapközlemény nem tartalmaz bűncselekményt, csak enyhébb megítélés alá eső tilomba ütközik.

A Kúria indokolása rövid, de éppen nem meggyőző. A rövidség nem mindig erény, legalább is olyankor nem, amikor komplex kérdésnek megvilágításáról, még hozzá a legfelső bíróság gyakorlatában első ízben való megvilágításáról van szó. Már pedig ezuttal nagyon is bonyolult a kérdés. Arról van szó, milyen a viszony a sajtótörvény kártérítési szabályai és az általános magánjog kártérítési szabályai, másfelől a sajtójogi kártérítés és a sajtóbüntetőjogi felelősség rendszere közt. Ennek a viszonynak kifejtését a Kúria ítéletében hiába keressük. A Kúria kizárólag néhány törvényszakasz szövegét hozza kombinációba, de ez a kombináció nem szerencsés, amellett nem is fejt ki az egyes §-ok teljes értelmét.

A Kúria szerint „a sajtótörvénynek a fokozatos felelősséget szabályozó különleges rendelkezései csak a sajtó útján elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatosan, vagyis csak akkor nyerhetnek alkalmazást, ha az arra jogosult büntetőbíróság megállapította, hogy a közlemény sajtó útján elkövetett bűntett, vétség vagy kihágás tényálladékát valósítja meg“. Ezt a törvény sehol sem mondja. Sőt éppen azt mondja a St. 39. §. ut. bek., hogy nyilván a „sajtóbeli közleménnyel okozott“ kártérítési követelés a sértettet akkor is megilleti, ha a sajtóbeli közlemény nem állapít meg bűncselekményt. Ebben az esetben csak az az eltérés, hogy a kártérítést csak polgári úton lehet érvényesíteni. A kártérítési felelősség alanyi körét megszabó 40. §. pedig kifejezetten utal a 39. §-ra, tehát a bűncselekményt nem tartalmazó sajtóközleményre is. Semmi alap sincs tehát a kártérítés szempontjából különbséget tenni a bűncselekményt tartalmazó és egyéb kártokozó sajtóközlemények közt. Nem különböztet a 40. §-szal szoros kapcsolatban levő 18. §. sem, mely a lapbiztosíték hivatásának egyebek közt a kártérítés fedezését is mondja, anélkül, hogy különböztetne a bűncselekményből vagy csak magánjogilag tilos cselekményből eredő kártérítés közt. Nem szerencsésen hivatkozik a Kúria a 32. §. 2. bekezdésére sem, mely szerint „sajtó útján elkövetett bűntett, vétség és kihágás esetében az általános büntető törvények rendelkezéseit az alábbi §-okban meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni“. Ez azt jelentené a Kúria szerint, hogy „a sajtó-

törvény harmadik fejezetében a sajtójogi felelősség cím alatt a 32. §-t követőleg felsorolt többi §-ok — tehát a 40. §. is — csak sajtó útján elkövetett bűncselekmény esetében nyerhetnek alkalmazást“. Nem ezt jelenti a 32. §. 2. bekezdése! A 40. §. a maga egészében nem eltérés az általános büntetőtörvényektől, hanem *csak annyiban, amennyiben az általános büntetőtörvények alkalmazásáról egyáltalán szó lehet, tehát csak a pénzbüntetés és a bűnügyi költség tekintetében.* Amennyiben büntetés kiszabásáról nincs szó, tehát amennyiben csupán kártérítésről van szó, a 40. §. — de a 39. §. sem — nem eltérés az általános büntetőtörvényektől. Semmiképpen sem folyik tehát a St. 32. §. 2. bekezdéséből a Kúria által levont az a következmény, mintha a 40. §-t csak bűncselekmény esetében lehetne alkalmazni. Hanem — mint előző cikkünkben kifejtettük — a sajtótörvénynek a „sajtójogi felelősségről“ szóló harmadik fejezete — tartalmilag, nem formailag — két részre oszlik: sajtóbüntetőjogi és sajtómagánjogi szabályokra. Egészen elhibázott a kúriai ítéletek hivatkozása a St. 32. §. ut. bekezdésére, mert ez egyáltalán nem tartalmaz olyasmit, ami a sajtójogi felelősséggel kapcsolatban volna, lévén a St. 24. §. 8. pontjában meghatározott vétség *nem* sajtódeliktum. (Ugyhogy itt a törvény megától értődő kijelentést tesz, tehát nem is volna rá szükség.) *Éppen csak a 32. §. 1. bekezdéséről nem beszél az ítélet, pedig ez a központja az egész problémának.* Éppen azért nem lehet a 24. §. 8. pontja esetében alkalmazni a sajtójogi kártérítés szabályait, mert ezek a szabályok kizárólag sajtódeliktumra (32. §. 1. bek.) szorítkoznak, nem terjednek ki tehát sajtó felhasználásával elkövetett más bűncselekményekre, amilyen a 24. §. 8. pontja is. De ez nem jelenti azt, hogy a 40. §. csak bűncselekmény esetében alkalmazható, sőt pláne *büntetőjogi* szabály volna!

Teljesen félremagyarázza a kúriai ítélet a St. 39. §-át, amikor ennek azt az értelmet tulajdonítja, hogy a polgári bíróság „csak olyan kártérítési követelés felől határozhat, amely a sértettet akkor illeti meg, ha a sajtóbeli közlemény nem állapít meg bűncselekményt“. Holott a 39. §. ut. bek. világosan azt mondja, hogy a kártérítési követelés a sértettet akkor *is* megilleti, ha a sajtóbeli közlemény nem állapít meg bűncselekményt és *ebben az esetben* a kártérítési igényt csak polgári úton lehet érvényesíteni. Ez a két mondat két egészen más szabályt mond ki, mint amit a Kúria állít. Az első törvényi szabály az, hogy a 39. §-ban említett vagyoni és nemvagyoni kár megtérítésére irányuló követelés nem-

csak bűncselekmény esetén áll fenn, hanem akkor is, ha a sajtóközlemény csak magánjogilag tilos. A második törvényi szabály pedig az, hogy *ilyenkor*, vagyis ha nincs bűncselekmény, csak a polgári bíróság járhat el a kártérítés tárgyában, nem ellenben a büntetőbíróság is. Tehát egyfelől ugyanaz a kártérítés akkor is, ha van bűncselekmény, akkor is, ha nincs bűncselekmény, mindig ugyanazon az alapon nyugszik és ugyanolyan terjedelmű. Másfelől pedig: a büntetőbíróság csak akkor járhat el, ha van bűncselekmény, ha tehát a büntetőbíróságnak van *hatásköre*. A két tétel közül az első óriási jelentőségű, a második semmitmondó. Óriási jelentőségű az első, mert a törvény *betűje* öli meg a Kúria ítéletében megnyilatkozó felfogást. Semmitmondó a második tétel, mer nem kell törvény ahhoz, hogy tisztában legyünk vele: a bíróság nem lépheti túl hatáskörét (a Gerichtsbarkeit értelmében). Egy korábbi törvény, a Bp. 6. §-a világosan megmondja, hogy magánjogi követelés tárgyában büntetőbíróság csak akkor ítélezhet, ha *elítél* valakit bűncselekmény miatt. Sajnos, a Kúria a két tétel közül a semmitmondót választotta és erre épít fel tarthatatlan következtetéseket. A helyes az, hogy a polgári bíróság *mindig* határozhat kártérítési követelés felett, olyankor *is*, ha a károsító cselekmény bűncselekmény tényálladékát is magában foglalja, ellenben kártérítési követelés miatt *csak* polgári bíróság határozhat olyankor, ha a tilos cselekmény nem egyúttal bűncselekmény is! Nem a büntetőjogi tényálladékszerűség az elválasztó vonal a polgári és a büntetőbíróságnak kártérítési hatásköre közt, hanem csak az a különbség, hogy egyik esetben konkurráló hatáskörrel van szó, másik esetben kizárólagos hatáskörrel.

Nagy hibája a Kúria ítéletének, hogy kizárólag a 40. §-szal operál, amikor azt akarja kimutatni, hogy vétkességtől független — „tárgyi“ — felelősségnek csak bűncselekmény esetében van helye. A 39. §-ra is ki kellene terjeszkednie, mert enélkül nem kimerítő az álláspontja. Magából abból ugyanis, hogy a 40. §. — a Kúria felfogása szerint — nem volna alkalmazható polgári perben, még egyáltalán nem következnek, hogy nem lenne alkalmazható a 39. §. sem, már pedig a 39. §-ból is világosan következik, hogy a sajtójogi kártérítési kötelezettségnek nem szükségszerű alapja a vétkesség.

Egy másik pont, amire a kúriai ítélet egész piramist épít (hegyével lefelé), az a rendelkezése a 40. §-nak (és más §-oknak is), mely a nem büntetőjogi természetű sajtójogi — vagyoni — felelősséggel terhelt személyeket

és felelősségük érvényesülésének sorrendjét határozza meg és vagyoni felelősségük körét megszabja, úgyhogy egymásután felsorolja a pénzbüntetést, a kártérítést és a bűnügyi költséget. Ennek a három vagyoni követelésnek egymás mellett említéséből is arra következtet a Kúria, mintha az ily sajtójogi vagyoni felelősségről csak akkor lehetne szó, amikor mind a három követelés konkrétan aktuális, vagyis amikor bűncselekmény forog fenn. De hiszen ugyanennyi erővel azt is lehetne mondani, hogy amikor a sértett in concreto a bűnügyben nem kíván kártérítést, a pénzbüntetésért és a bűnügyi költségért senkit sem felel, mert hiszen a Kúria felfogása szerint ez a három vagyoni követelés egymástól elválaszthatatlan! De erre nem is tekintve, a háromféle követelésnek egymás mellett való említése a törvényszövegben csak absztrakt, csak feltételes ítélet (logikai értelemben), a konkrét esetben az absztrakt szabály csak annyiban alkalmazható, amennyiben konkrét feltételei megvannak. A helyes felfogás azonban az, hogy ha konkrét esetben nincs pénzbüntetés, nincs bűnügyi költség, *még mindig lehet kártérítés*, és a 40. §. *ilyenkor* csak a *kártérítésre* vonatkozik. Azt mégsem lehet kívánni a törvényszövegtől, hogy ugyanazt a szabályt külön is in extenso határozza meg a pénzbüntetésre, külön a kártérítésre és külön a bűnügyi költségre. Így csak nem lehet törvényt szerkeszteni? De akkor hogyan lehet az ökonomikus törvényszerkesztésből ilyen következtetést levonni, hogy t. i. amikor a törvény egy szabályban háromféle dologról beszél, akkor az ilyen szabályt csak mind a három dolog in concreto *együtt*es meglétében lehetne alkalmazni? Nem hiszük egyébként, hogy a Kúria úgy értelmezné a St. 18. §-át, hogy a lapbiztosíték csak olyankor vehető igénybe, ha a pénzbüntetés, bűnügyi költség és kártérítés együtt van megítélve, nem pedig olyankor is, ha p. o. a büntetőbíró csak pénzbüntetést szabott ki és bűnügyi költséget állapított meg, vagy a polgári bíró csak kártérítésre kötelezett. Pedig a 18. §. úgy szól, hogy „a biztosíték a lapban megjelenő közlemények miatt esetleg megállapítható pénzbüntetés, bűnügyi költség és kártérítés fedezésére szolgál.“ Ennek a három vagyoni tárgyú szolgáltatásnak együtt említéséből tehát *másutt sem* lehet azt következtetni, amit — ugyanilyen szöveg alapján — a 40. §-ból következtet a Kúria. A 40. §-ban valóban fordul elő *együttesség*, csak nem a kúriai ítéletekben foglalt értelemben. Igenis „együttés“: *egyenlő* szabály a 40. §. — sőt a 39. §. is — egyfelől a bűncselekmény esetében megítélt kártérítésre, másfelől egyéb kártéri-

tésre is, tehát a bűncselekményen kívül a polgári bíróság által megítélhető kártérítésre is.

Végül a St. 55. §-ának perjogi rendelkezéséből is arra következtet a Kúria, hogy a sajtójogi kártérítési felelősség csak bűncselekmény esetén és csak a büntető bíróság által alkalmazható. Az 55. §. azt rendeli, hogy a büntető bíróságnak módot kell nyújtania arra, hogy mindazok, akiket vagyoni kötelezettség terhelhet, nyilatkozzanak erre vonatkozóan. Egy ilyen szabályra szükség van a büntetőperben, mert hiszen ennek szereplő személyeit a Bp. 13. §-a kimerítően felsorolja és ezek közt nem említi a kiadót, sem a nyomdászt, mintilyent, amikor t. i. nem ellenük emelték a vádat. Így meg kellett mondani, hogy a büntetőperben ezeket is meg kell hallgatni, ha szólni akarnak, sőt perorvoslati jogot is ad nekik a sajtótörvény, ami szintén nem volna lehetséges ily külön kifejezett rendelkezés nélkül, minthogy a Bp. kimerítően sorolja fel a perorvoslatra jogosultakat is. Mindez fölösleges a polgári perben, ahol csak arra lehet ítéletileg kötelezettséget róni, akit a kereset megtámad. Ha a felperes nem irányozza keresetét a kiadó vagy a nyomdász ellen, ezeknek ítéleti kötelezéséről szó sem lehet. Am a St. 55. és 56. §-ából *arra* következtetni, mintha a kiadó és a nyomdász csak büntetőperben volna kötelezhető a St. 40. §-a értelmében, teljesen elfogadhatatlan álláspont. A sajtójogi kártérítési felelősségre nem vonatkoznak a sajtóeljárás szabályai, melyek csak büntetőeljárás szabályok. Nem lehet tehát alkalmazni a polgári bírónak a St. 55. §-át, mely szerint hivatalból kell értesíteni a főtárgyalásról azokat, akiket vagyoni kötelezettség terhelhet a sajtódeliktum körül. Ez a hivatalból való értesítés a büntetőperben azért szükséges, mert a kiadó és a nyomdász szubszidiárius felelőssége nemcsak kártérítési igényre, hanem a pénzbüntetésre és a bűnügyi költségre is kiterjed, tehát közjogi természetű igényre is, mely felelő a sértett nem rendelkezhetik. Magát a kártérítést illetően a sértett a büntetőperben is kijelentheti, hogy nem kívánja a kiadónak és a nyomdásznak szubszidiárius kötelezettségét megállapíttatni, mert hiszen ez a kártérítés keretében magánjogi igény s így a sértett rendelkezésének kétségtelen tárgya. Ilyenkor a büntetőbíró csak a pénzbüntetés és a bűnügyi költség tekintetében mondhatja ki a szóbanlevő szubszidiárius vagyoni felelősséget. A polgári perben csak a kártérítésre és a perköltségre, tehát kizárólag magánjogi természetű követelésre szorítkozik a kiadó és a nyomdász szubszidiárius kötelezettsége, ez tehát csak akkor válhat aktuálissá, ha a fel-

peres keresetét ezek ellen is irányozza. Különben az ítélet csak a keresettel megtámadott felelős személynek marasztalását mondhatja ki. Így a kiadóként felelős természetes személyét akkor, ha a kereset ez ellen irányult és megállapítást nyert, hogy a szerző nem vonható felelősségre. Ugyanígy, ha időszaki lap szerkesztőjét perlik, vagy a kár a nyomda- vagy más többszörösítő vállalat felelős vezetőjét. Egy újabb perben természetesen meg lehet állapítani a kiadóvállalat, vagy a nyomda- vagy más többszörösítő vállalat tulajdonosának vagy mindkettőnek szubszidiárius felelősségét arra az esetre, ha a kártérítési összeget nem lehet behajtani az elmarasztalt személytől. A Kúria attól tart, hogy a St. 40. §-ának a Kúriaétól eltérő értelmezése mellett „a kiadó vagy a lap-tulajdonos ellen előzetes polgári per nélkül is — valamely más sajtójogilag felelős személy ellen hozott polgári ítélet alapján a kártérítés erejéig a végrehajtás közvetlenül is el volna érhető. Ez pedig a polgári peres és végrehajtási eljárás alapelveivel ellenkeznek és azt világosan megengedő kifejezett törvényes rendelkezés hiányában kizártnak mutatkozik.“ (Kúria 1929. IX. 25. P. VI. 7622/927.) Itt azonban nyitott kaput döngtet a Kúria ítélete, mert valóban ki van zárva, hogy végrehajtást lehessen vezetni a más ellen hozott ítélet alapján. A sajtójogi felelősségről szóló rendelkezések *anyagi* jogszabályok, ezekben nem lehet szó eljárási rendelkezésekről, amikor a sajtótörvény külön fejezete szabályozza a sajtóeljárást. Ami perjogi szabály tehát nincs a *sajtótörvény* eljárási fejezetében, azt az *általános perjogi szabályok* közt kell keresni, a büntető perjogiakat a bűnvádi perrendtartásban, a polgári perjogiakat a polgári perrendtartásban. Már pedig a végrehajtási törvény 13. §-a világosan kimondja, hogy a végrehajtást rendszerint a végrehajtható okirat szerint kötelezett ellen kell elrendelni. A polgári bíróság ítélete eddig csak azt kötelezheti, aki ellen keresetet indítottak. Ha ez így van, akkor céltalan a St. 40. §-ának büntető ítélet hiányában való alkalmazhatását ezen az alapon kétségbevonni. Viszont, ha világosan szembehelyezkedne a St. 40. §-a a végrehajtási törvénnyel és egyéb jogszabályokkal, ezt a speciális kivételt igenis alkalmazni kellene, bármennyire eltérne is a rendes szabályoktól. Ha a Kúria azt akarja, hogy az „elmarasztalt“ személy ellen hozott ítélet ne terjedjen ki a kiadóvállalatra stb. olyankor, amikor nem vett részt a szerző stb. ellen indított perben, segíthet a dolgon azzal, ha olyan gyakorlatot inaugurál, mely megkívánja, hogy a szerzővel vagy más közvetlenül, principiálisan felelős

személlyel együtt vonja perbe a sértett a szubszidiáriusan felelős összes személyeket (a kiadóvállalatot stb.) is. Egy ilyen gyakorlatnak nem volna semmi akadályja az örökösök perbevonásának analógiájára. De különben nem is kell attól tartani, hogy az „elmarasztalt“ személy ellen hozott ítélet jogereje kiterjedne a szubszidiáriusan felelős kiadóvállalatra. Előző cikkünkben utaltunk erre vonatkozóan az anyagi jogerő alanyi körét meghatározó szabályokra. Azok az érvek, amelyeket az anyagi jogerőnek szóbanlevő kiterjesztése mellett felhoztak, nem helytállóak. Ezt következő cikkünkben igyekszünk kimutatni.

A Kúria azzal is érvel, hogy „nincs ok annak felvételére, hogy a kiadó a szerző előzetes büntető elítéltetése nélkül nagyobb mértékben legyen felelős, mint akkor, amidőn a szerző sajtójogi felelőssége büntető ítéletben már kimondatott. Utóbbi esetben ugyanis a St. 40. §-a szerint a kiadónak a kártérítésért való felelőssége csak az ítélethozatal után és a lap biztosítékán felüli részében csak feltételesen, másodsorban akkor áll be, ha azt az elmarasztalt vagy elítélt személytől behajtani nem lehet. A fellebbezési bíróság által elfogadott értelmezés szerint pedig a kiadó más személy előzetes büntető elítéltetése nélkül nemcsak feltétlenül, hanem egész vagyoniával a teljes kár erejéig is felelne. A pusztán polgári úton elérhető kártérítésnek a kiadót vagy laptulajdonost terhelő ily nagyobb foka belsőleg nem indokolható. Az alperesek felelőssége tehát pusztán tárgyi alapon ily esetben helyet nem foghat.“ (Kúria P. VI. 7622/1927.) Ez az érvelés egy olyan felfogás ellen irányul, melyet valóban nem lehet helyeselni. De nem áll meg a Kúria álláspontja sem, mert a St. 40. §-a szernit szubszidiárius a kiadóvállalat stb. kártérítési felelőssége mind „ítélés“, mind „elmarasztalás“ esetében.

Ha a Kúria a büntető ítélet hiányában nem engedi is alkalmazni a St. 39. és 40. §-át, még mindig szó lehetne ebben a gondolatmenetben is arról, vajjon csupán vétesség miatti kártérítési felelősség alkalmazható-e. A sajtójog körén kívül is vannak esetei a *vétlenül okozott kár* megtérítésének.

A 84. sz. teljes ülési döntvény módot akar adni a bírónak „annak gondos mérlegelésére, hogy minden egyes esetben a fennforgó körülmények, a foglalkozás, vagy az üzem *természete* vagy *terjedelme*, esetleg az érdekelt felek vagyoni viszonyai is nem teszik-e indokolttá azt, hogy a megbízó saját véttségének a fennforgása nélkül is feleljen azért a kárért, amelyet a megbízottja

az ügykörébe eső teendők teljesítésében harmadik személynek okoz.“ Ezt a mérlegelést a Kúria a sajtóközleménnyel okozott kár tekintetében eddig elmulasztotta. Pedig a sajtóvállalatok üzemének „természete“ nagyon is indokolttá teszi, hogy a vétklen kár megtérítésének szabályai kerüljenek alkalmazásra. Semmiképpen sem so-rozzuk a sajtóvállalatokat a „veszélyes üzemek“ kategóriájába, erre ma már szót sem kell vesztegetnünk. A „veszélyt“ a reális, fizikai veszély értelmében kell felfogni, úgyhogy a sajtóvállalatok üzeme ebből a szempontból csak mint gépi, gyári üzem jöhetne szóba, nem mint a gondolatközlés és a tömegek befolyásolásának szellemi eszköze. Ebben az utóbbi vonatkozásban azonban a sajtóvállalatok „természete“ a károkozás szempontjából nagyon is indokolttá teszi a vétklen felelősség érvényesítését. Hiszen ennek a konzekvenciáit már a törvényhozó maga levonta, még pedig nem is magánjogi, hanem egyenesen büntetőjogi vonatkozásban, sőt maga a Kúria is elismeri, hogy magánjogi szempontból is vannak a sajtótörvénynek külön szabályai, melyeket a Kúria szerint is alkalmazni kell nemcsak a büntetőbíróknak az adhezionális kártérítési perben, hanem a polgári bírónak is olyankor, ha a büntetőbíró a bűnösséget a sajtódeliktumért megállapította. Azzal pedig nem változik meg az üzem „természete“, hogy a sajtóközlemény miatt nem hoztak büntető ítéletet, vagy éppen hogy a sajtóközlemény nem is foglalja magában bűncselekmény tényálladékát. A sajtóvállalat „természete“ mindig ugyanaz: a nagy tömegeknek való hozzáférhetőség és a hírszolgálat gyorsasága, periodicitása, ismételhetősége, a nagy tömegeknek naív hite a nyomtatott betű valóságában stb. mind olyan sajátos tulajdonságai a sajtóvállalat folytatásának, amelyek kiemelik ezeket a vállalatokat az élet közönséges jelenségei közül és olyan külön pozíciót biztosítanak a sajtóvállalatoknak, különösen az időszakai lapoknak, amely nagy vagyoni és egyéb előnyökkel jár, másfelől a sajtóvállalatok berendezése a vétkesség bizonyítását annyira nehezíti teszi, különös tekintettel a szerzői anonimitás intézményére, hogy a sajtóvállalat tulajdonosának culpa in eligendora alapított felelőssége teljesen elégtelen a károsultak jogos érdekeinek kielégítésére. Különösen időszakai lapokra vonatkozóan emellett latba esik a szóbanlevő teljesülési döntvénynek az az álláspontja is, hogy a felek vagyoni viszonyainak aránytalan különbözősége is alapja lehet a vétklen felelősség érvényesülésének. Ha a Kúria ezekkel a kérdésekkel foglalkozott volna, magában a sajtótörvényben meg kellett volna találnia a

most felvetett szempontok honorálását és nem lépett volna annak a megkülönböztetésnek ingatag talajára, amelyre alapítja a vétkességért való felelősség alkalmazását. A vétlen felelősség szabályozása megvan a sajtótörvényben, s ezekre a külön szabályokra akkor is szükség lesz, ha a Magánjogi Törvénykönyv törvényerőre emelkedik. A vétlen felelősségnek azok a szabályai ugyanis, amelyek a kódexjavaslatban vannak, igen szűk terjedelemben szabják meg a vétlenül okozott kár megtérítésének kötelezettségét. Az 1737. §. szerint az „aki másnak jogvédelme érdekében jogellenesen, de vétlenül sérti meg (vtlen kártétel), a sértettnek ebből eredő vagyoni kárát, ha máshonnan meg nem térül, *annyiban köteles megtéríteni*, amennyiben ezt tekintettel a körülményekre, különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyaira a *méltányosság megkívánja*“. A szubszidiaritás itt is megvan, mint a sajtótörvény 40. §-ában, de a vagyoni kár megtérítése túlságosan szűk körre van szorítva. A sajtótörvény maga mérlegeli a méltányosság kívánalmait és absztrakte megszabja, hogy a vagyoni kárt a szubszidiáriusan kötelezett kiadóvállalatnak stb. egész terjedelmében és feltétlenül meg kell térítenie.

Amint azonban erősen megszorítóan értelmezi a Kúria a St. 39. és 40. §-át abban az irányban, hogy csak büntető ítélet esetében engedi alkalmazni, másfelől lényegesen ki is terjeszti, amikor a sajtójogi kártérítés külön szabályait tekinti irányadónak minden olyan esetre, amikor sajtóközlemény tartalmával van *bármilyen* kapcsolatban a kár. Így az 1930. V. 9-én P. I. 812: sz: alatt hozott ítéletében a Kúria a sajtójogi szabályokat alkalmazta olyankor, amikor a sértő lapközlemény annyiban okozott kárt, hogy a sértett elmebajának kitörését sietette és ezzel munkaképelenségét okozott. Már fentebb jeleztük és A Sajtó folyó évi szeptemberi számában kifejtettük, a sajtójogi külön szabályokat csak az olyan kárra lehet alkalmazni, mely a sajtó különleges természetének megfelel. Az okozati összefüggést, tekintve ennek az összefüggésnek sajátosnak kell lennie, vagyis a kárnak a sajtóterméknek az olvasóközönségre gyakorolt hatása folytán kell előállania, ha t. i. a sajtóközlemény alapján megváltozott a sértettől az olvasóközönség véleménye s ennek folytán kimutathatóan vagyoni hátrányba került. Sajtójogi külön szabályok csak akkor alkalmazhatók, ha a tényállás a sajtótermék szellemi tartalmával van összefüggésben, mint gondolati, a személyiség egészére irányuló hatóerővel; nem elegendő az idegekre gyakorolt pszichofizikai hatás. A sajtóközlemény

nem egyes emberhez szól. Amennyiben hatása a sértett egészségének háborításában jelentkezik, csak a közönséges jogszabályok lehetnek irányadók, így a szóbanlevő esetben az általános magánjogi szabályoknak megfelelő kártérítés. A sajtó normális működése gondolat-hír-terjesztő és akaratbefolyásoló: a speciális, vétlen sajtójogi felelősség pedig nem terjedhet túl ezen a *normális* működési körön, mert hiszem épp *ezen* alapszik. Az, hogy egy közlemény egyik vagy másik egyénre tekintettel kerül a sajtóba, nem a sajtóra, mint ilyenre, mint a közérdek és közérdeklődés szervére tartozik, hanem arra az X-re vagy Y-ra, akitől az ilyen közlemény ered, még pedig a közleménynek mind előnye, mind hátránya. A sajtójogi felelősséghez nem lehet köze. Akár boldoggá teszi a sajtóközlemény az egyénileg — nem olvasóként — érdekelte, akár felizgatja: ez nem a sajtó rendes működési körébe eső, hanem ebből a szempontból „véletlen“ abnormis körülmény, amelynek a sajtójogi külön szabályok alkalmazása nem lehet a következménye. Ilyen vonatkozásban csak generális jogszabályok lehetnek irányadók.

A kártérítés megállapítását a Kúria szerint nem zárja ki, hogy a sértett a St. 22. §-a értelmében helyreigazítást nem követelt, mert az adott esetben az őrizetbevételről szóló hír helyreigazításával az ügy még tisztázva nem lett volna, viszont tanuvallomás szerint az ügy tisztázásáig a sértett felperestől a lapnál bármily működési lehetőség elvonatott. (Kúria 1930. V. 22. P. VI. 3579/1928.) Kár, hogy ezt az elvet a Kúria nem általánosságban mondja ki, hanem csak az eset körülményeivel indokolja. A helyreigazítás ugyanis egyáltalában nem zárja ki a sajtójogi felelősséget, sem a büntetőjogit, sem a magánjogit. Ez nemesak de lege ferenda kívánatos, hanem a törvényben (20. §. 4. bek.) kifejezetten a „sajtójogi“ felelősségről, nem csupán a *sajtóbüntetőjogi* felelősségről van kimondva, hogy a helyreigazítás nem érinti. Ez felel meg a helyreigazítás céljának, mely csak az, hogy akiről a sajtó megemlékezik, az — a törvényes feltételek alatt — maga is szóhoz jusson a sajtóban ugyanazon nyilvánosság előtt.

Ha a cikkíró a közlemény tévességét elismeri és előlött kifejezett sajnálkozását a sértett elégtételül elfogadja anélkül, hogy a nem vagyoni kárra vonatkozó fenntartást tenne: az ilyen alapon bekövetkező vádelejtés csak a bűnvádi per sorsára hat ki. Nem helyeselhető tehát a Kúriának az az álláspontja, hogy az ilyen vádelejtés esetében nincs helye a nemvagyoni kár miatt

pénzbeli elégtételnek. (1930. I. 10. P. VI. 2190, 1929.) A cikk tévességének elismerése és a sajnálkozás kifejezése, ha ezt a sértett a bűnvádi eljárás során elégtételül elfogadta és ennek alapján a főmagánvádat elejtette, csak a bűnvádi per sorsára hat ki. Ez az „elégtétel“ csak annyit jelent, hogy a sértett nem tartja szükségesnek a vádlott *megbüntetését*. A bűnvádi pernek a büntetés a tárgya. Csak mellékesen, bűnösség megállapításával kapcsolatban engedi meg a törvény a bűncselekményből eredő magánjogi igénynek érvényesítését a bűnvádi perben, s magánjogi igény a nemvagyoni kárért járó pénzbeli elégtétel is. Különbözik is a sértett maga dönti el, hogy a vádlott nyilatkozatával adott elégtétel elegendő-e nemcsak ahhoz, hogy a büntetés elmaradjon, hanem ahhoz is, hogy a nemvagyoni kárért követelhető pénzbeli elégtétel is tárgytalanná váljék. Az ily elégtételre a vádelejtésnek csak hatásköri (bíráskodási) jelentősége van, az, hogy a pénzbeli elégtétel tárgyában a büntetőbíróság többé nem határozhat. A büntetőbíróság előtt nem jön létre egyesség az ily esetben, a sajnálkozás elfogadása nem szerződés, hanem pusztán a vádelejtésnek belső motívuma. A vádelejtés pedig közjogi aktus, és csupán közjogi jelentősége van: büntetést nem követelhet a sértett, mint főmagánvádló. Nincs alapja tehát annak, hogy az ilyen sajnálkozó nyilatkozat elfogadása alkalmával kifejezetten fenn kellene tartania a sértettnek magánjogi igényét — így a nemvagyoni kár miatt követelhető pénzbeli elégtételre való igényét is — ahhoz, hogy az ily igényt utóbb polgári perben érvényesíthesse. Ezt a Kúria is csak a nemvagyoni kárért követelhető pénzbeli elégtételre vonatkoztatja. Az „elégtétel“ szónak azonban nincs ily varázsereje. Ez a szó mást jelent a büntetőper szempontjából és mást kártérítési szempontból. A büntetőperben csak motívum a vádelejtésre, ellenben magánjogi szempontból az elégtétel vagyoni jelentőségű, amire a vádelejtés mint ilyen nem hat ki. Egyről lehetne szó legfeljebb az ily vádelejtéssel kapcsolatban: megfelelő-e a méltányosságnak az, hogy pénzbeli elégtételben részesüljön az olyan sértett, aki nem tartotta szükségesnek a vádlott cikkíró megbüntetését kívánni a büntetőperben. Am maga a Kúria más vonatkozásban függetlennek tekinti a büntetést a pénzbeli elégtételtől. A nemvagyoni kár mértékét nem csökkenti a Kúria szerint az, hogy a cikk miatt büntető ítéletet hoztak. Ennek a másik oldalon csak az felelhet meg, hogy nem zárja ki a pénzbeli elégtételt az, ha a sértett nem kíván büntetést,

legalább is nem méltánytalan ilyen esetben a pénzbeli elégtétel megítélése. Sőt méltánytalan éppen az lehet, ha még ettől is elégtételtől is elesik az, akinek köszönheti a kártevő, hogy a büntetéstől megszabadult.

Nem fogadta el a Kúria azt az érvelést, mintha a 198. sz. elvi határozatnak az a szabálya, hogy a büntető ügyben hozott jogerős ítélet a polgári bíróságra irányadó abban a tekintetben, hogy a büntetőperben terhére rótt cselekményt elkövette: csak a közönséges bűncselekményekre állna, nem pedig sajtó útján elkövetett rágalmazásra is, melynek vádja alól a valóság bizonyításával mentesülni lehet. Erre nézve a Kúria kimondta, hogy „a 198. sz. elvi határozat az egyes bűncselekmények közt nem különböztet és általában a bűnperben hozott marasztaló ítéletben megállapított tényállás irányadó voltából indul ki akkor, amidőn a későbbi polgári per a bűncselekmény elkövetésére fektetett kártérítésre irányult“. (1930. V. 9. I. 812.) Amennyiben a szóbanlevő elvi határozat helyes, annak ily alkalmazása ellen sem lehet kifogást tenni. Más lapra tartozik, nem tulajdonít-e a Kúria a bűnösségre szóló ítéletnek a polgári per szempontjából túlzott; sőt a jogerő fogalmával össze sem egyeztethető jelentőséget. A jogerő nem ténymegállapításra vonatkozik, hanem jogviszonyra!

Nem honorálta a Kúria (P. I. 812.) azt a felülvizsgálati panaszt sem, hogy a fellebbezési ténybíróság nem állapította meg, hogy erkölcsi kár csakugyan érte-e a nem vagyoni kár miatt elégtételt követelőt, s hogy nem lett volna-e elég csupán azt megállapítani, hogy a cikk tartalma alkalmas volt arra, hogy a sértettet kedvezőtlen színben tüntesse fel és hogy annak helyzetét közvetlenül befolyásolja. Ezzel szemben a Kúria kimondta, hogy „a Kúria állandó gyakorlata szerint nemvagyoni kárnak minősül a sértett állásának, társadalmi helyzetének, foglalkozásának, emberi méltóságának, a neki járó tiszteletnek, megbecsülésnek, bizalomnak, tekintélynek és személyiségi jogával kapcsolatos egyéb erkölcsi értékeinek jogellenes csökkentésével járó sajtó útján elkövetett sérelme is. S minthogy az adott esetben a kereset alapját tett cikk a fajvédő lapnál működött N. N.-ről azt állította, hogy a kommunalatti magatartása nem volt kifogástalan, továbbá, hogy az Antibolsevista Comité által reábizott pénzeket elsikkasztotta s a jőnevű hírlapíróról azt híresztelte, hogy sikkasztás gyanúja miatt le volt tartóztatva és hogy oly örült, akit már tébolydába kellett szállítani: a kereset alapját tevő sajtóközlemény ezek szerint a felperes néhai férjének lényeges erkölcsi

javait: jóhírnevét és hivatására alkalmas voltát bántalmazta“.

A tiltott közlés vétsége nem lehet alapja sajtójogi kártérítési kötelezettségnek, tehát a St. 39. és 40. §-a alkalmazásának. A tiltott közlés ugyanis nem sajtóvétség. Nem azért büntetendő az ily közlés, mert a sajtótermék tartalma büntetendő, hanem azért, mert a sajtótermék tartalmán kívüleső tény: a hatósági engedély hiánya teszi büntetendővé. Lehet teljesen közömbös tartalma is az ily közleménynek, mégis büntetés alá esik a közlés ténye. A tartalom közömbös, csak az a döntő, hogy a hatósági elintézés milyen szakáról van szó és hogy van-e hatósági engedély a közlésre. Minthogy a sajtótörvény szerinti kártérítési kötelezettség alapja csak a sajtótermék tartalma és a sajtójogi kártérítési kötelezettség is a St. 32. §-ának korlátai között érvényesíthető: tiltott közlés esetében is csak akkor lehet a St. 30. és 40. §-a alapján kártérítést követelni, ha a büntetőjogi tilalom alá eső közlemény tartalma, függetlenül a közlési tilalomtól és a hatósági engedély hiányától, önmagában is tilosnak tekinthető, habár nem is rágalmazás vagy becsületsértés, hanem csupán magánjogilag tiltott cselekmény. Nem helyes tehát a Kúria P. VI. 3579/1928. sz. határozatának indokolásában az, hogy a tiltott közlést együtt említi a rágalmazással és becsületsértéssel, mint ezekkel egyenrangú alapját a sajtójogi kártérítési kötelezettségnek.

Helyes ellenben a Kúria felfogása abban az irányban, hogy a nemvagyonni kár miatt járó elégtétel mértékének megállapítása szempontjából a szerző vagyoni viszonyai irányadók, nem a kiadóé. Helyes a törvény szövege szerint azért, mert a kiadóvállalat stb. kártérítési felelőssége másodlagos, szubszidiárius, csak az „elítélt“ vagy „elmarasztalt“ személytől való behajthatatlanság esetére szól. Tehát az összeg megállapításakor egységesen kell az irányadó tényezőket megítélni. (Mind ez nem jelenti azt, hogy a szerző ellen hozott ítélet jogereje kiterjedne minden további nélkül a kiadóvállalatra stb. is.)

Ahhoz sem férhet szó, hogy a Kúria szerint olyankor, ha nem a közvetlen sértett, hanem felesége követel vagyoni kárt, a méltányosság megítélése szempontjából a vagyoni viszonyok mérlegelése tekintetében nem a feleségnek, hanem a közvetlen károsultnak vagyoni viszonyait kell figyelembe venni. (P. I. 812.)

A nemvagyonni kárért követelhető pénzbeli elégtétel után *kamatot megítél* a Kúria, de nem egységes a gya-

korlata a kamatozás kezdőpontja tekintetében. Hol a sajtóközlemény közzétételének, hol a kereset beadásának napjától ítél kamatot. (V. ö. *Schwartz Tibor*: A nemvagyoni kár kérdéséhez. Jogállam 1930. évi 3—4. sz.) Kártérítésről lévén szó, elfogadhatóbbnak látszik az előbbi alternatíva. A kereset beadásától való megítélés mellett csak az szól, hogy nemvagyoni kárért pénzbeli elégtétel csak annyiban ítélhető meg, amennyiben az eset körülményeire tekintve méltányosnak mutatkozik. Ez azonban, véleményünk szerint, nem elegendő alap az eltérésre a kártérítési követelés kamatozására vonatkozóan követett gyakorlattól.

JOGALKOTAS

A földteherrendezési törvényről. A földbirtok eladósodása gyorsan halad előre. Párhuzamosan ezzel a jelenséggel évről-évre fokozódik a földhiteleknek a földértékesítés nehézsége folytán mutatkozó immobilitása. A törvényhozás kötelességének tartván, hogy e folyamatba erős kézzel belenyúljon, a legnagyobb sürgősséggel és sebességgel egy törvényt alkotott, amely a földhiteleknek rendbeszedéséről, közelebbről: a túladosodott birtokok terheinek csökkentéséről és rendezéséről szól.

A törvény a rendezés művét két alapgondolatra építi fel. Az egyik alapgondolat abban áll, hogy minden a teherrendezési eljárásba bevonandó birtok tekintetében felállítatik egy terhelési határ mint caesura. A másik alapgondolat abban áll, hogy az e terhelési határon belül eső terhek állami szavatossággal garantált hosszú lejáratú kötvényekkel, avagy jóváírásokkal váltatnak meg.

A teherrendezési eljárást egy autonóm szervnek, a Földbirtokrrendezési Országos Bizottságnak irányítása alatt az e Bizottság által az adott esetre kiválasztandó pénzügyintézet vezeti és folytatja le. Az eljárás megindításának hatálya három hónapos árverési tilalomban áll, amely árverési tilalom kiterjed magára a földre, valamint annak ingó felszerelésére. Az eljárás eredményes befejezésének hatálya pedig abban áll, hogy a terhelési határon kívül eső hitelezők csak akkor árvereltethetnek, ha az árverési eladási ár fedezi az összes őket megelőző terheket.

Megemlítendő még a széleskörű adó- és illetékkezdvezmények, amelyekkel a törvény a földteherrendezés sikeres keresztülvitelét előmozdítani óhajtja.

Ennyiből áll a törvény elgondolásának struktúrája.